

bülten

tmmob
makina mühendisleri odası

Aralık 2017, Sayı 234 Ekidir

Sanayinin Sorunları ve
Analizleri (XXXIV)

**OHAL Şartlarının
Kırılgan Büyümesi,
Sorun Biriktiriyor**

OHAL Şartlarının Kırılgan Büyümesi, Sorun Biriktiriyor

Mustafa SÖNMEZ*

Özet

2017 üçüncü çeyrek büyümesi yüzde 11'i, 9 ayda da yüzde 7,4'ü bulan Türkiye ekonomisinin bu performansının arka yüzünde bir dizi kırılganlık ve ötelenen sorun birikimi var.

Madencilik ve enerjiyi de içeren geniş anlamda sanayide büyüme, son 3. çeyrekte ortalama yüzde 9,5'i bulmuş ve burada sanayi lokomotif sektör olmuştur. İmalat sanayinin katma değer artışı, üçüncü çeyrekte iç pazar odaklı, özellikle dayanıklı mallara talep üstünden gerçekleşmiştir. Sanayi üretimi yüksek tempoda seyrederken yatırım ayağında ilk 9 ayda inşaat yine öne çıkmıştır; bunun da sanayisizleşmeyi körüklediği belirtilmelidir.

Parıltılı büyüme verilerinin arkasında dönemsel dış dünya konjonktüründen kaynaklanan dış sermaye akışı, özellikle sıcak para girişi vardır. Bu dış kaldıraçın yanında, AKP rejiminin bütçe açığını artırma pahasına uygulattığı kredi genişlemesi, vergi kolaylıkları, İşsizlik Sigortası Fonu'nu hovardaca harcattıran teşviklerden de söz edilmelidir.

2017 boyunca dış borç ağırlıklı kaynak girişi 30 milyar doları bulurken sadece bu yıl 20 milyar dolara yakın sıcak para akışı yaşanmış, bu giriş, dolar kurunu Eylül ayına kadar aşağı çekerek ithalatı artırmıştır. Bu kaldıraçla büyüme artarken öte tarafta dış borç stoku 435 milyar dolara kadar çıkmış, firmaların döviz yükümlülükleri 212 milyar dolara kadar yükselmiştir. Özellikle Ekim ayı sonrası hızlanan döviz fiyatı, Merkez Bankası'nı faiz artırmaya zorlamakla kalmamış, döviz fiyatı yüksek seyrini koruyarak ekonomiyi yüksek faiz-yüksek döviz kısıncasına almıştır.

İçeride açılan ve 1,5 yılda yüzde 34'e ulaşan bol kepçe kredi genişlemesine kefil olan devlet hazinesi, belli bir riski de üstlenmiştir. Kredi dönüşlerinde aksama hem banka sistemini hem de Hazine'yi zor duruma sokabilecektir.

Sıcak para ve kredi genişlemesi kaldıraçlarının üstünde yükselen büyüme, özellikle üçüncü çeyrekte iç tüketime yaslanmış, kısmen de yatırımlara odaklanmıştır. Yılın ilk 9 ayının tamamında, büyük çevre tahribatı, tarih ve doğa varlıklarını yıkıma dayanan inşaat furasına karşılık, sanayiye geliştirecek makine teçhizat yatırımlarında düşük tempo gözlenmesi vahim bir olgudur.

Öte yandan büyümenin bölüşüm ayağı, büyümenin OHAL ikliminde ağır emek sömürsüne dayandığını göstermektedir. TÜİK'in gelire göre GSYİH verileri, işgücünün gelir pastasından aldığı payın hızla azaldığını, sermaye gelirlerinin ise işgücü aleyhine arttığını göstermektedir. Ayrıca, işgücü verileri, büyümenin istihdam yaratmadığını, yaratılmış görünen istihdamın geçici stajyer-kursiyer istihdamından kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Kısacası, iki haneli enflasyon, işsizlik, büyük bütçe açıkları ve cari açıkla, sıcak para girişine bağımlı büyümenin 2017'ye ağır maliyeti olduğunu, bu maliyetin 2018'e taşındığını belirtmek gerekir. Dış ve iç şartların zorlanarak, OHAL şartlarında gerçekleştirilen büyümenin 2018'de tekrarının mümkün olmayacağı, ekonominin 2018'de hızla ivme kaybedeceği ortadadır.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

Türkiye ekonomisi 2017'nin üçüncü çeyreğinde, beklendiği gibi, sansasyonel bir büyüme kaydetti ve görünüşte yüzde 11,1 büyüdü. Böylece, ilk 9 ayda büyüme yüzde 7,4 yıllıklandırılmış olarak da yüzde 6,5 olarak gerçekleşti.

Bu sonuç, Orta Vadeli Program (OVP)'da 2017 sonunda yüzde 4,4 olarak öngörülen büyüme hedefinin kolaylıkla aşılabacağını ortaya koyarken Türkiye'yi, Çin ve Hindistan'ın ardından en hızlı büyüyen ülkelerden biriymiş gibi de gösteriyor.

Kısa adı OECD olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, üyesi ülkeler ve bazı çevre ülkeler arasında da Türkiye'nin büyümesine dikkat çekilmektedir. OECD, 2017 yılını en az yüzde 6 büyüme ile kapatacak Türkiye'nin, izleyen iki yılda da yüzde 5'e yakın büyüme performansı göstereceğini öngörmektedir.

OECD, Çin ve Hindistan'ın yıllık büyümelerinin yüzde 6-7 bandında öngörürken bir diğer Asya devi Endonezya'nın büyümesini de yüzde 5 dolaylarında tahmin etmektedir. OECD'nin diğer "yük-selen çevre ülkeler" için büyüme tahmini ise daha alt düzeylerde yer almaktadır.

İlk elde, Türkiye için olumlu görünen bu tablonun arka yüzü pek öyle değildir; bir dizi kırılganlık ve sorun biriktiren bir büyüme sürecidir Türkiye'nin büyümesi. Madalyonu iki yüzüyle birlikte analiz et-medikçe, nasıl bir gerçeklikle yüz yüze bulunulduğu anlaşılamaz.

Büyüme hızı, baz etkisiyle, 2017 Temmuz-Eylül dönemini oluşturan

üçüncü çeyrekte çok daha yüksek oranlara, yüzde 11'in bile üstüne ulaştı. 2016'nın üçüncü çeyreğinde 15 Temmuz darbe girişiminin etkisiyle ekonomide yüzde 0,8'lik bir daralma yaşanmıştı. Bu düşük bazın etkisiyle 11 Aralık'ta TÜİK tarafından açıklanan üçüncü çeyrek büyüme oranı çift haneli oldu.

Tablo 1. 2017 'de 3. Çeyrek Sonunda Büyümenin Panoraması (%)

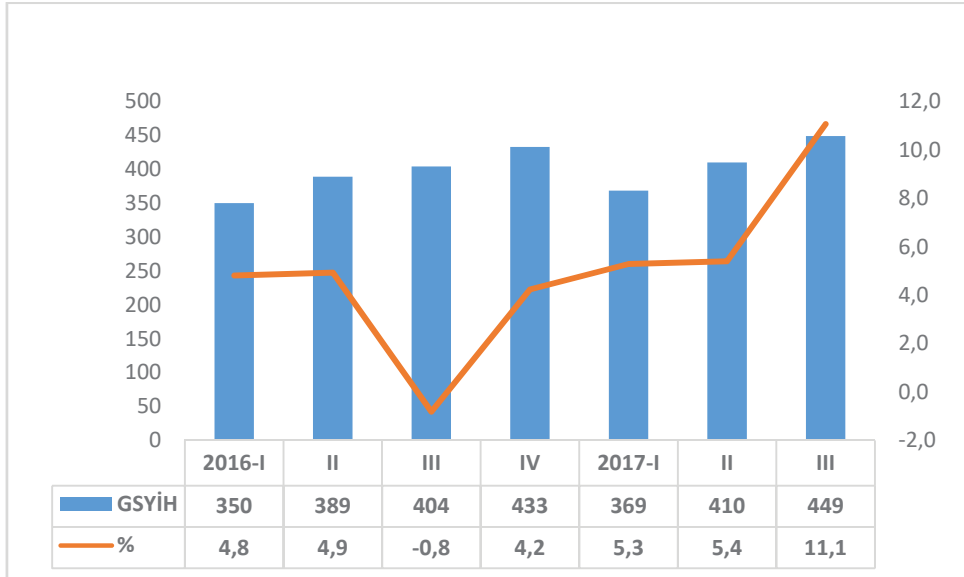
	3. çeyrek	9 aylık	12 aylık
GSYİH	11,1	7,4	6,5
Özel tüketim	11,7	6,2	6,2
Dayanıklı mallar	31,1	12,7	11,1
Yarı dayanıklı mallar	9,7	2,9	2,1
Dayanısız mallar	10,8	6,3	6,8
Hizmetler	9,8	5,7	5,8
Yerleşik hanehalklarının tüketimi	11,9	6,3	6,3
Devletin nihai tüketim harcamaları	2,8	3,0	3,9
Yatırımlar	12,4	7,9	6,0
İnşaat	12,0	16,0	12,2
Makine ve teçhizat	15,3	-2,4	-1,9
Diğer aktifler	1,1	-1,5	0,1
İhracat	17,2	13,0	10,2
İthalat	14,6	5,6	4,9
Tarım	2,8	3,3	2,6
Sanayi	14,8	9,5	8,5
İmalat sanayi	15,2	9,3	8,3
İnşaat	18,7	10,2	8,4
Hizmetler (ticaret, ulaştırma, depolama, konaklama, yiyecek hizm.)	20,7	11,0	9,0
Bilgi ve iletişim	15,5	11,6	10,6
Finans ve sigorta faaliyetleri	-5,8	4,6	6,4
Gayrimenkul faaliyetleri	1,5	1,5	1,8
Mesleki, idari ve destek hizmet faal.	15,4	9,6	7,5
Kamu yönetimi, eğitim, sağlık, sosyal hizm.	5,1	3,6	3,7
Diğer hizmet faaliyetleri	11,6	6,6	6,1
Sektörler toplamı	11,4	7,8	6,8
Vergi-sübvansiyon	8,4	4,4	4,5
GSYİH	11,1	7,4	6,5

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Tablo 2. Dünya, AD, AB ve Bazı Ülkelerde OECD'nin Büyüme Tahminleri

	2016	2017 (T)	2018 (T)	2019 (T)
Japonya	1,0	1,5	1,2	1,0
G. Kore	2,8	3,2	3,0	3,0
Birleşik Krallık	1,8	1,5	1,2	1,1
ABD	1,5	2,2	2,5	2,1
AB-16	1,8	2,4	2,2	1,9
OECD	1,8	2,4	2,4	2,1
Dünya	3,1	3,6	3,7	3,6
Türkiye	3,3	6,1	4,9	4,7
Şili	1,5	1,5	2,9	2,9
Meksika	2,7	2,4	2,2	2,3
Arjantin	-2,2	2,9	3,2	3,2
Brezilya	-3,6	0,7	1,9	2,3
Çin	6,7	6,8	6,6	6,4
Hindistan	7,1	6,7	7,0	7,4
Endonezya	5,0	5,0	5,2	5,4
Rusya	-0,2	1,9	1,9	1,5
G. Afrika	0,3	0,7	1,0	1,5

Kaynak: OECD Veri Tabanı

Grafik 1. Çeyrekler itibariyle GSYİH, Büyüme (%)

Kaynak: TÜİK

Bu “parlak” büyümeyi ortaya çıkaran iklim, büyümenin karakteri ve toplumsal maliyeti, ayrıca analiz edilmelidir. Bütün parıltılı görünümüne karşılık, bu sonucun iç ve dış dopinge gerçekleştiğini dikkate almak gereklidir. 2017 büyümesinin, yoğun devlet kaldırıcı ve ucuza ihracat denilebilecek bir dış satım (ve turizm) politikası ile, ayrıca doğayı, tarihsel, kültürel varlıkları, kentsel dokuyu tahribe dayanan bir inşaat furyası ile gerçekleştiği ayrıca vurgulanmalıdır. Bu anlamda, büyümenin dopingli, sonuçları da ülkeyi daha da yoksullaştıran, OHAL şartlarında ucuz işgücünü insafsızca sömüren, doğaya, toplumsal mülkiyete zarar veren bir betoncu zihniyetle elde edildiği unutulmamalıdır.

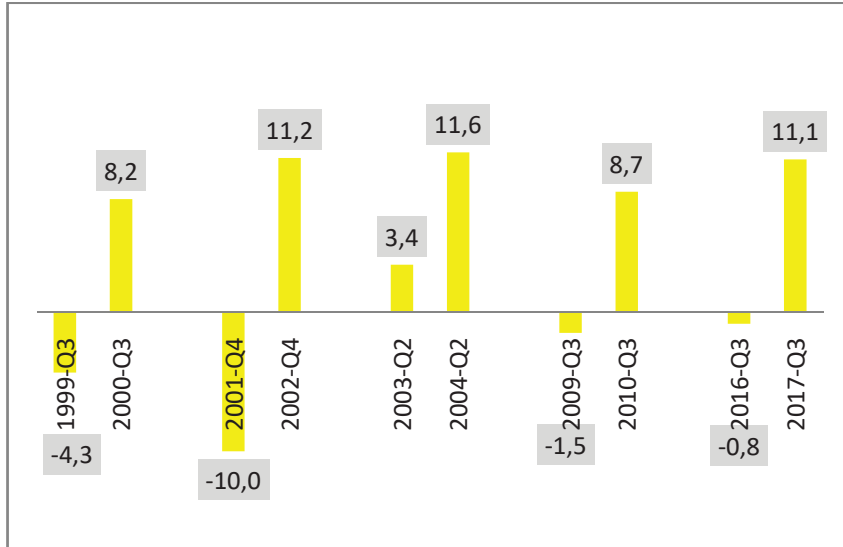
BAZ ETKİLİ BÜYÜME

2017 üçüncü çeyrek büyümesinin yüzde 11 artmış görünmesini hem TÜİK hem AKP rejimi topluma sunarken, bunun bir yıl öncesinin negatif büyümesi ile ilgili olduğunu gündeme getirmiyor, “baz etkisi”nin bu büyümedeki rolünü saklıyor. Oysa, çok değil, yeni serinin kapsama alanındaki yıllar tarandığında, böyle baz etkili birçok çeyrek büyümenin örnekleri var. Örneğin 1998’in 3. çeyreğinde

yüzde 4,3 küçülen milli gelir, 1 yıl sonra yüzde 8,2 artmış görünürken bu, baz etkisi ile ilgiliydi. Yine, 2001 son çeyreğinde ekonomi yüzde 10 küçüldüğü için 2002 son çeyrek büyümesi yüzde 11,2 artmış görünüyordu. Aynı şey 2009 krizinde de olmuş; 2009 üçüncü çeyrekte yüzde 1,5 küçülmenin 1 yıl sonrasında 2010’un 3. çeyreğinde ekonomi yüzde 9’a yakın büyümüş görünmüştü. 2017’nin 3. çeyreğindeki yüzde 11 büyümede de 2016’nın üçüncü çeyreğindeki yüzde 1’e yakın küçülmenin baz etkisi olduğunu anımsamak gerekli.

DIŞ KALDIRAÇ: SICAK PARA

Yılın ilk 9 ayında yüzde 7,4’ü bulan ve yıllık yüzde 6,4’e ulaşabilecek büyümenin yasamayı işlevsizleştiren, emeğin haklarını kısıpaca alan OHAL siyasi ikliminde gerçekleştirildiği unutulmamalıdır. Ayrıca büyüme, iki olağandışı kaldırıcı sayesinde sağlanmıştır. Bunlardan birincisi, küresel sermaye akışının gelişmekte olan çevre ülkelerden 2017’de de fazla uzaklaşmadığı gerçeğidir. İkinci kaldırıcı ise, özellikle 2017 başından bu yana içeride AKP rejimince olağandışı, Meclis denetimini de hiçe sayarak, bütçe açıklarını artırmayı göze alan bir

Grafik 2. Baz Etkili Büyüme; GSYİH. Değ (%)

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı

kamu maliyesi desteği, özellikle de kamu kefaletindeki kredi genişlemesi ile ilgilidir.

Bilindiği gibi, 2008-2009 küresel krizinin belli bir aşamasından sonragelişmiş ülkelerin merkez bankaları kendi ekonomilerini canlandırmak amacıyla parasal genişlemeyi göze aldılar. Ne var ki, geçtiğimiz dönemde, bu fonların gelişmiş ülkelere kullanımı yeterince gerçekleşmedi, Türkiye'nin de dahil olduğu çevre ülkelere akan bu sermaye, çevre ülkelerde kısmi büyümelerin rüzgarı oldu. Bugün ortaya çıkan canlanma eğilimlerinde bu genişleme etkin bir rol oynadı.

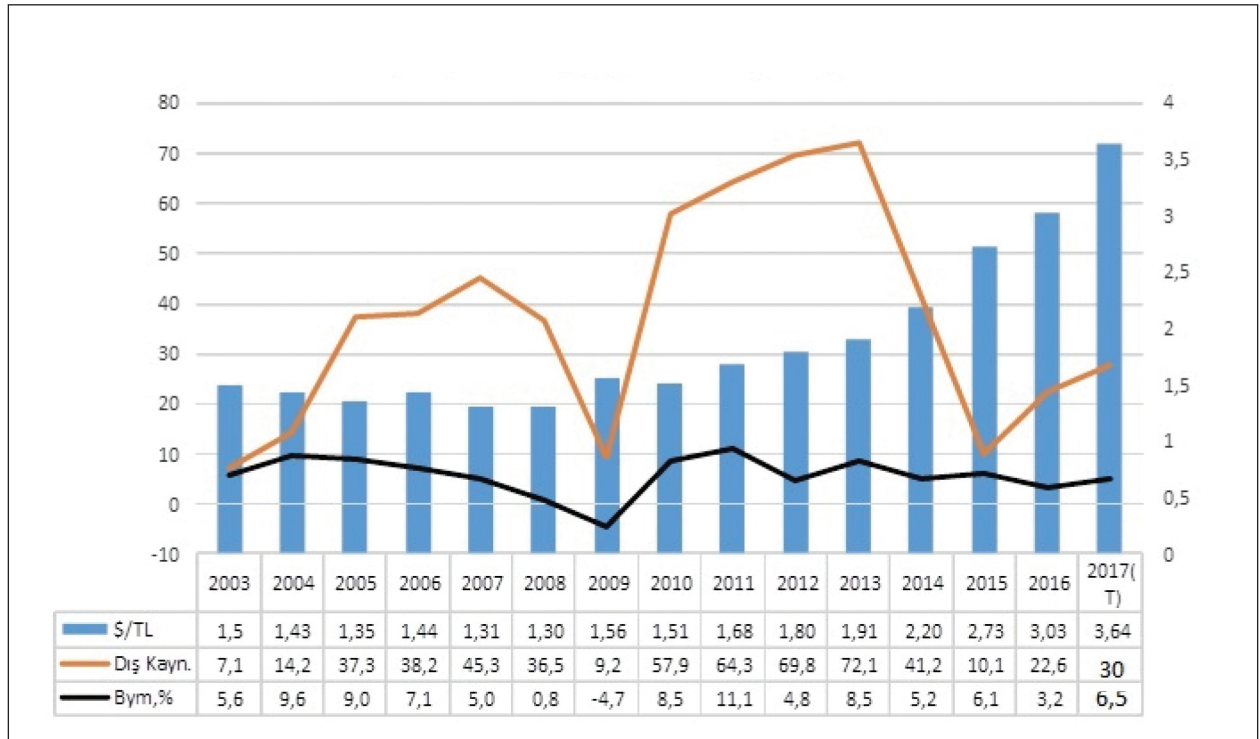
Son yıllarda Merkez'den gelen normalleşme, toparlanma sinyalleri ile merkez ülkelere doğru pozisyon değiştiren global sıcak fonlar, yine de merkezdeki yalpalamalar ile çevre ülkelere kısmi dönüşler gösterdiler.

2017 yılının başından bu yana özellikle de ABD'de

Trump'ın başarısız performansının etkisiyle, sıcak para, yeniden faizleri yüksek olan gelişmekte olan ülkelere ve tabii ki Türkiye'ye doğru aktı. Belli dalgalanmalar gösterse de, özellikle sıcak para akışı Türkiye'den de pek eksik olmadı.

2010'dan 2013'e kadar yüksek dış kaynak girişi ile yüksek büyüme yaşayan Türkiye'de, 2014 sonrası durum değişmeye, kaynak girişi istikrarsızlaşırken büyüme de iniş-çıkış göstermeye başladı. Dış yatırımcılar, özellikle sıcak para, Türkiye'de 2015'te 9 milyar doların üstünde çıkış yaptı ve toplam dış kaynak girişi 10 milyar dolarda kaldı. Büyüme de 2015'te yüzde 6 olarak gerçekleşirken dış kaynaktan çok, daha çok rezervler ve kaynağı belirsiz para (net hata noksan) ile, büyümenin yol açtığı cari açık finanse edildi.

2016 yılının tamamında ise dış kaynak girişi, özellikle ilk yarıda hızlandı ve toplamda 22,5 milyar do-

Grafik 3. Dış Kaynak Girişi, \$/TL Büyüme (%)

Kaynak: TCMB, TÜİK Veri Tabanları

ları buldu ama özellikle ikinci yarıdaki düşük performans ile büyüme yüzde 3,2'de kaldı. 2017'nin Şubat ayından itibaren ise, trafik ters döndü ve özellikle sıcak para girişi hızlandı, bu durum Eylül ayına kadar sürdü. Eylül ayından sonra belli bir yavaşlama görülse de 2017'nin tamamında 30 milyar dolarlık dış kaynak girişi muhtemel görünüyor ve bu, dolar kurunun yıllık ortalamasını da 3,64 TL olarak gerçekleşmesiyle sonuçlanacak.

2017'nin dış kaynak girişinde sıcak paranın hakimiyeti açık. 30 milyar dolarlık dış kaynağın 20 milyar dolarının portföy yatırımı olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Dolayısıyla, 2017'nin yüzde 6,5'u bulması beklenen yıllık büyümesinde de sıcak para ağırlıklı dış kaynak girişinin etkili olduğu söylenebilir.

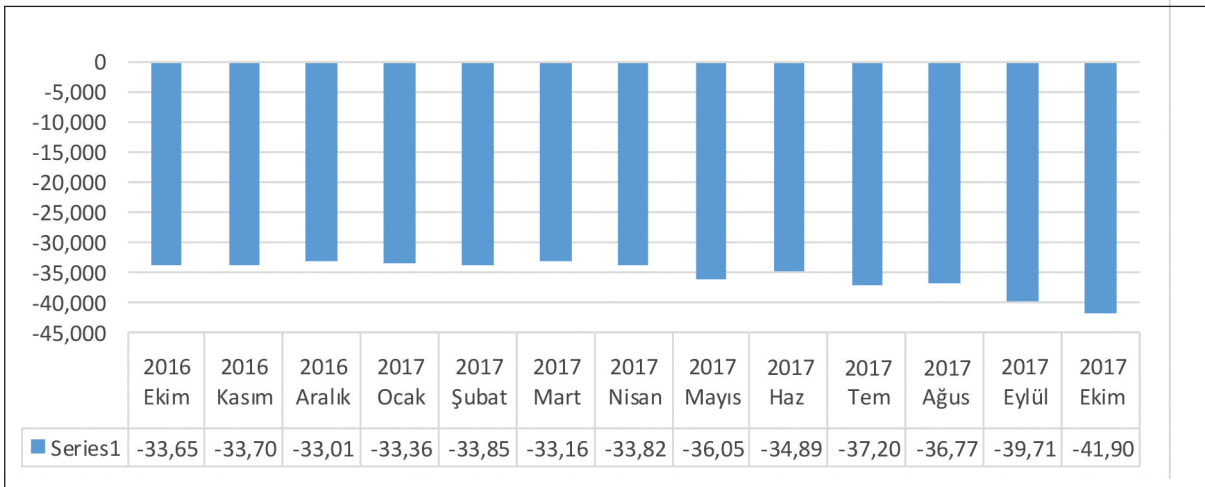
Dış kaynağa bağımlılığın sürmesi, büyüme maddelerinin öteki yüzünde 435 milyar dolara ulaşan dış borç stoku ve 42 milyar dolara ulaşan cari açık probleminin sürmesi anlamına gelmektedir. Açıklanan 2017 Ekim ayı verileri yıllık bazda cari açığın 42 milyar dolara yaklaştığını göstermektedir. Bu, son 4 çeyreğin milli geliri ile oranlandığında

yüzde 4,9'luk cari açık/GSYİH oranı demektir ki, dünyada bu orana yaklaşan çok az ülke vardır.

Türkiye yüzde 5'e yaklaşan cari açık/GSYİH oranı ile kalburüstü ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Yükselen ülkeler arasında G.Afrika'nın bile cari açık/milli gelir oranı yüzde 3,2'de kalmaktadır.

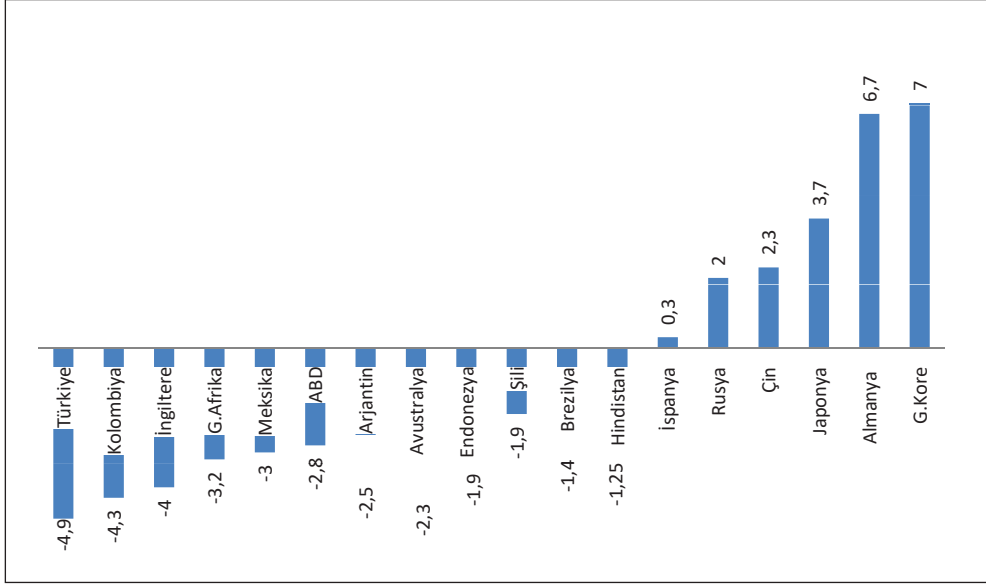
Cari açık verileri, ilk 10 ayda cari açığın 35,3 milyar doları bularak 2016'nın ilk 10 ayındaki 26,4 milyar dolarlık açığı yaklaşık 9 milyar dolar geçtiğini ortaya koyuyor. Dopingli büyümenin arka yüzünde yatan en önemli maliyetlerden biri, cari açığındaki bu artış.

Yıllık olarak bakıldığında 12 ayda cari açığın 42 milyar doları bulduğu ve bunun finansmanının da son derece sürdürülemez, riskli kanallarla olduğu görülüyor. Yıllık 42 milyar dolarlık cari açığın 30 milyar doları ancak dış kaynak girişi ile finanse edilirken, geri kalan 12 milyar dolar kadarının rezervler ve kaynağı belirsiz kaynaklardan finanse edildiği görülmektedir. Bu da, cari açığın finansmanının sürdürülebilir olmadığını ve sağlıksızlığını gösteriyor.

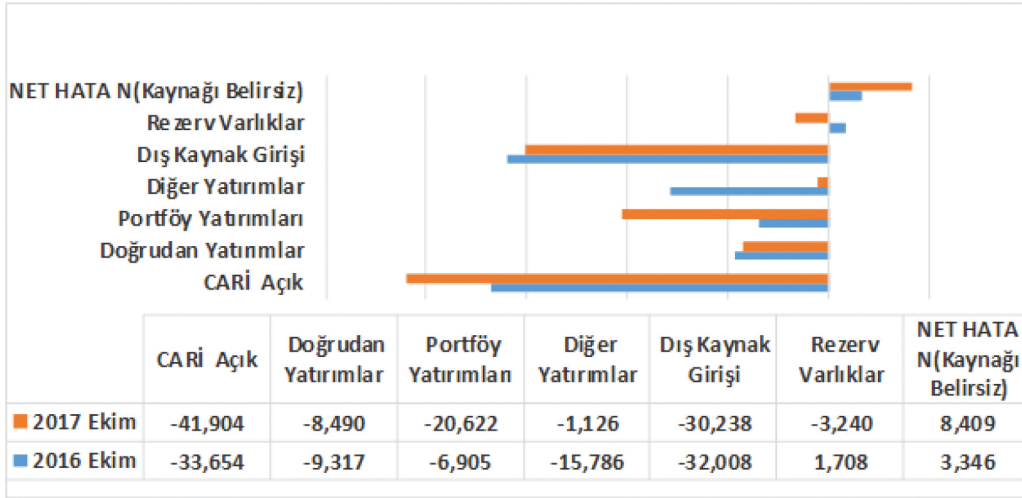
Grafik 4. Cari Açık: Yıllıklandırılmış, Milyon (\$)

Kaynak: TCMB Veri Tabanı

Grafik 5. Cari Açık/GSMH'da Bazı Ülkeler (2017)

Kaynak: IMF Veri Tabanı

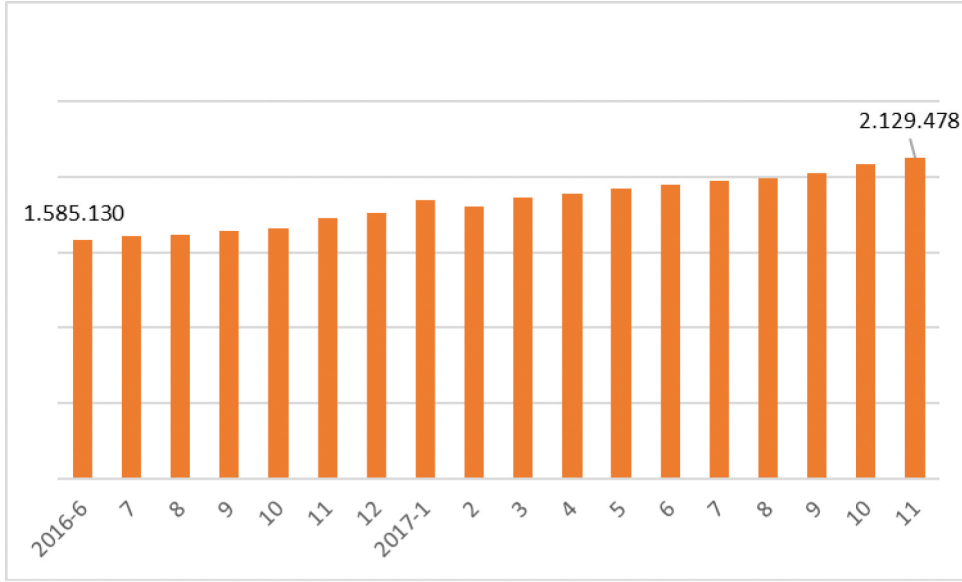
Grafik 6. Yıllıklandırılmış Cari Açık ve Finansman (Milyon, \$)

Kaynak: TCMB veri tabanı

Özellikle son 12 ayın 30 milyar dolarlık dış kaynak girişinin 21 milyar dolarının sıcak para da denilen portföy yatırımlarından oluşması, alarm verici boyutta ve aynı zamanda finansmanın da kalitesizliğine işaret ediyor.

İÇ KALDIRAÇ: KREDİ GENİŞLEMESİ, KAMU TEŞVİKLERİ

Sıcak para ağırlıklı dış kaynak girişi, ithalatı, dolaşısıyla üretimi, yatırımı mümkün kılarken içeride,

Grafik 7. Kredi Genişlemesi: 2016/6-2017-12, Milyon TL

Kaynak: BDDK

AKP rejiminin bazı vergi teşvikleri, hazine garantisi vererek bankalara kredi musluklarını açtırması, başka bir doping etkisi yarattı. Ekonominin ilk 9 ayda yüzde 7,5'a yakın büyümesinde 250 milyar TL'yi aşan KGF (Kredi Garanti Fonu) destekli krediler önemli bir katkı yaptı.

Kredi tutarı, 2016'nın Haziran ayında 1 trilyon 585 milyar TL iken 2017'nin Kasım ayına kadar 2 trilyon 130 milyar TL ye yaklaştı ve artış, yüzde 34'ü buldu. Aynı sürede tüketici enflasyonu yüzde 10'lardaydı. Bu, reel kredi genişlemesinin yüzde 23-24'ü bulduğunu gösteriyor. Özellikle Hazine kefaletiyle, Kredi Garanti Fonu üstünden de kullandırılan ticari kredilerin artışı, söz konusu sürede yüzde 39 artış gösterirken, tüketici kredilerindeki artış yüzde 24'te kaldı. Kredi kartı üstünden alınan krediler ise yüzde 11' i geçemedi.

İrili-ufaklı çok sayıda şirketin kullandığı ticari krediler, şirketlere nefes aldırırken bazı yatırımların finansmanında da kullanıldı. Bu kredilerin geri dönüşünde yaşanacak sorunlar, bütçeye yükleri ve mali sistemde yol açacağı komplikasyonlar ise ayrı bir analiz konusu.

Bir kısmı Hazine kefaleti taşıyan kredi genişlemesinin yanı sıra, uygulanan bir dizi KDV-ÖTV bağılıklıkları, tahakkuk eden vergi ve pirim alacakları konusunda şirketlerin sık boğaz edilmemeleri, istihdam konusunda İşsizlik Sigortası üstünden sağlanan teşvikler, hem şirketlere nefes aldırdı hem de iç talepte belli canlanmalar yarattı. Ne var ki, sürdürülmesi kolay olmayan bu teşvikler büyümeye rüzgar olurken, kamu maliyesinde büyük açıklara, önemli sorunlara yol açtı.

Bütçe açığı 1 yılda hızla büyüdü. Bütçe nakit dengesi, 2016 Eylül ayında 21 milyar TL açık verirken 2017 Eylül ayında açık 41 milyar TL'ye yaklaştı, yani yüzde 94'e yakın arttı. Böylece bütçe nakit açığının milli gelire oranı da aynı sürede yüzde 1,1'den yaklaşık yüzde 2'ye çıktı, yani katlandı.

Açıkları finans etmek için kamunun borçlanması da katlandı. 2016 Eylül ayında hazine net borçlanması 30 milyar TL iken 2017 Eylül ayında 67,4 milyar TL'ye çıktı, yani yüzde 124 arttı. Böylece Hazine net borçlanma oranı yüzde 1,6'dan yüzde 3'e çıktı.

Tablo 3. Kredi Genişlemesi ve Türler (Milyon TL)

	Mali Kuruluşlar	Ticari	Tüketici	Kredi Kartı	TOPLAM	Artış 2016-6=100
2016-6	42.833	1.147.136	316.182	78.979	1.585.130	100
7	44.786	1.170.844	315.680	78.962	1.610.272	102
8	43.456	1.174.185	317.272	80.111	1.615.024	102
9	45.334	1.190.546	321.224	81.994	1.639.098	103
10	44.394	1.208.693	326.056	80.932	1.660.075	105
11	47.672	1.265.156	331.213	80.650	1.724.691	109
12	50.760	1.294.424	337.799	82.113	1.765.096	111
2017-1	51.797	1.375.085	340.282	81.500	1.848.664	117
2	49.518	1.325.700	344.278	81.966	1.801.462	114
3	50.458	1.376.937	352.197	82.222	1.861.814	117
4	49.774	1.399.414	357.880	81.612	1.888.680	119
5	49.146	1.432.135	362.160	82.699	1.926.140	122
6	52.415	1.447.616	367.707	83.941	1.951.679	123
7	52.143	1.462.414	373.514	84.720	1.972.791	124
8	52.633	1.470.347	379.738	86.005	1.988.723	125
9	54.976	1.498.801	384.986	88.357	2.027.120	128
10	56.137	1.551.607	388.434	87.273	2.083.451	131
11	57.933	1.591.530	392.393	87.622	2.129.478	134
Artış, %	35	39	24	11	34	

Kaynak: BDDK

BEKLENTİLER BOZULUYOR, GÜVEN AZALIYOR

Tüm güven endeksleri Kasım ayında Ekim'e göre geriledi. Ekonomiye ne tüketici kesim güven duyuyor, ne de reel kesim. Zaten dövizin tırmandığı, faizin hızla yükseldiği, bütün önlemlere rağmen işlerin umulan ölçüde açılmadığı bir dönemde ekonomiye güven duyulsa bu şaşırtıcı olurdu.

Endeks 100'e ulaşırsa tüketici kötümserlikten kurtulmuş ve iyimserliğe adım atma noktasına gelmiş olacak. 100 düzeyindeki endeks, çok ama çok uzağımızda.

Kasım ayına ilişkin bu endekslerin hiçbirinde mi önceki aya göre iyiye gidiş görülmedi. Tüketici güven endeksi Kasım ayında 65,2 ile bu yılın en düşük düzeyine indi. Tüketici güveni, darbe girişiminin yaşandığı geçen yılın Temmuz ayından bile daha aşağıda bulunuyor.

Tüketici Güven Endeksi Kasım'da Ekim ayına göre yüzde 3,2 geriledi. Endeksi oluşturan alt endekslerde de genel olarak olumsuz bir gidişat var.

Hanelerin maddi durum beklentisi yüzde 2,8 kötüleşti. Genel ekonomik durum beklentisindeki kötüleşmenin oranı yüzde 3,7. İşsizlikle ilgili beklenti endeksi Kasım'da Ekim'le aynı düzeyde kaldı, kötüye gitmeyen tek gösterge bu oldu. Tasarruf etme ihtimaline ilişkin endekste ise Ekime göre tam yüzde 14,4'lük bir gerileme gözlemlendi.

Merkez Bankası'nın açıkladığı reel kesim güven endeksinin ortaya

koyduğu tablo da pek parlak değil. Reel kesim güven endeksi Kasım ayında 106,3'e geriledi. 106,3'lük endeks, Şubat'tan sonraki en düşük düzeye işaret ediyor.

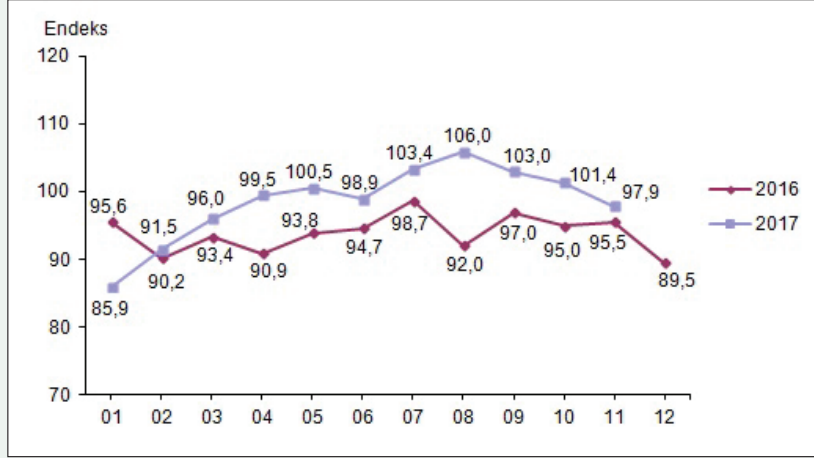
TÜİK tarafından açıklanan sektörel güven endeksleri de olumlu bir gidişata işaret etmiyor. Aksine, bu endekslerde de gerileme var.

Ekim ayında 101,1 düzeyinde bulunan hizmet sektörü güven endeksi Kasım'da 99,7'ye, perakende ticaret sektörü güven endeksi 104'ten 99,9'a, inşaat sektörü güven endeksi ise 84,2'den 82,4'e indi.

Bu endeksleri oluşturan alt kalemlerde de genel olarak gerileme yönünde bir eğilim dikkati çekiyor.

Örneğin perakende ticaret sektörü güven endeksi kapsamında son üç aydaki iş hacmi ve satışlarda Ekim'e göre yüzde 10'luk bir gerileme söz konusu. Aynı endeks kapsamında stokların da yüzde 2,4 arttığı görülüyor.

Hizmet sektörü güven endeksi kapsamında son üç aydaki talep yüzde 2,5 düştü, yine son üç aylık dönemdeki iş durumu yüzde 1,8 oranında gerileme gösterdi.

Grafik 8. Ekonomik Güven Endeksi

Tablo 4. Ekonomik Güven Endeksi

	Endeks		Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	
	10/2017	11/2017	10/2017	11/2017
Ekonomik güven endeksi	101,4	97,9	-1,5	-3,4
Tüketici güven endeksi	67,3	65,2	-2,0	-3,2
Reel kesim güven endeksi	112,2	109,8	0,9	-2,1
Hizmet sektörü güven endeksi	101,1	99,7	-2,2	-1,4
Perakende ticaret sektörü güven endeksi	104,0	99,9	-1,9	-3,9
İnşaat sektörü güven endeksi	84,2	82,4	0,9	-2,1

Endeks değerleri mevsim etkilerinden arındırılmış değerlerdir. Tüketici güven endeksinde mevsim etkisi bulunmamaktadır.

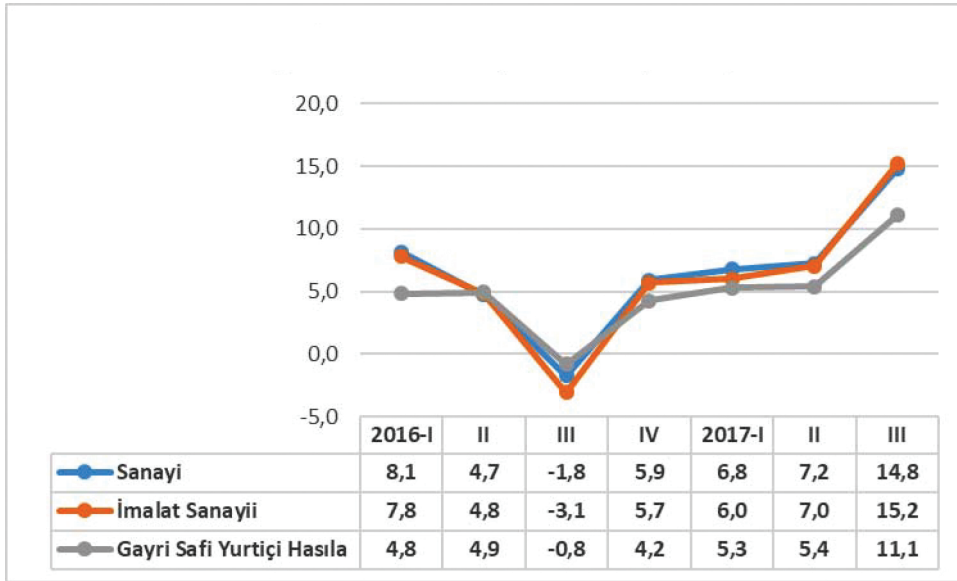
SANAYİDE BÜYÜME

Üçüncü çeyrekte geçen yıla göre sanayideki büyümenin yüzde 14,8'i bulunduğu gözleniyor. Tabii ki, bu yüksek oranın da baz etkisi ile ilgisi var. 2016'nın 3. çeyreğinde sanayi yüzde 2'ye yakın gerilemişti. İmalat sanayisindeki küçülme ise yüzde 3'ün üstündeydi. Bu baz etkisiyle 2017 3. Çeyreğinde sanayi yüzde ve imalat sanayisi yüzde 15 büyümüş görünüyor. Üçüncü çeyrekte büyüme hızı inşaatla yüzde 19'a yaklaşırken, tarımda yüzde 2,8'de kaldı. Ticaret, ulaştırma, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinin toplamından oluşan hizmetler

sektöründe kaydedilen büyüme ise yine baz etkisiyle yüzde 21'e yaklaştı.

İlk 9 ayı dikkate aldığımızda yine de büyümede sanayinin etkili bir rol üstlendiği gözleniyor. Geniş anlamda sanayi, ilk 9 ayda yüzde 9,5, imalat sanayisi de yüzde 9,3 büyümüş görünüyor.

Bu büyümede, özellikle dayanıklı tüketim mallarına iç talebin hızla artması etkili. Nitekim TÜİK verileri, konutu da içeren dayanıklı mallarda harcamanın üçüncü çeyrekte yüzde 31 büyüdüğünü gösteriyor. Dokuz ayda dayanıklı mal harcamasının

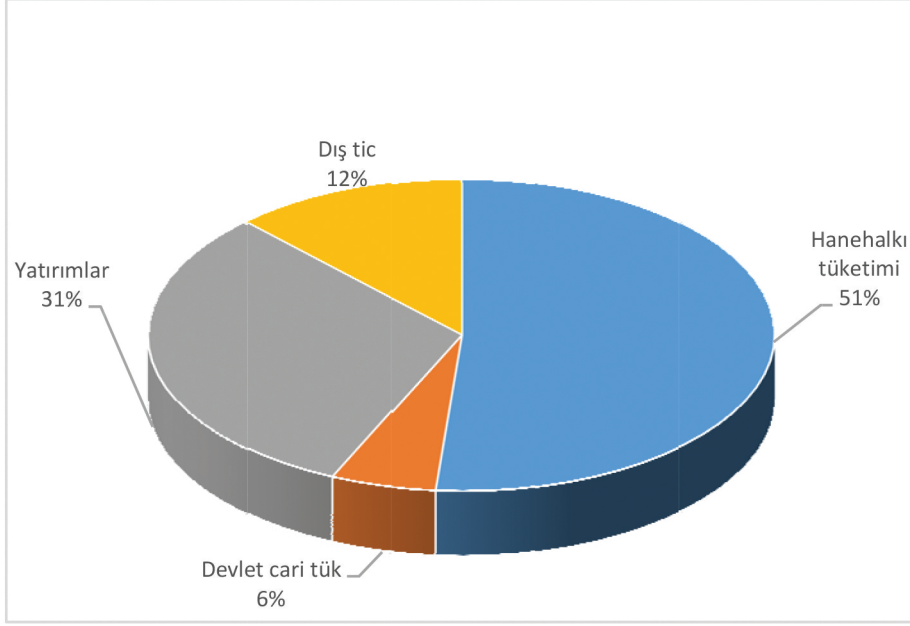
Grafik 9. Sanayi-İmalat Sanayiinde Büyüme (%)

Kaynak: TÜİK

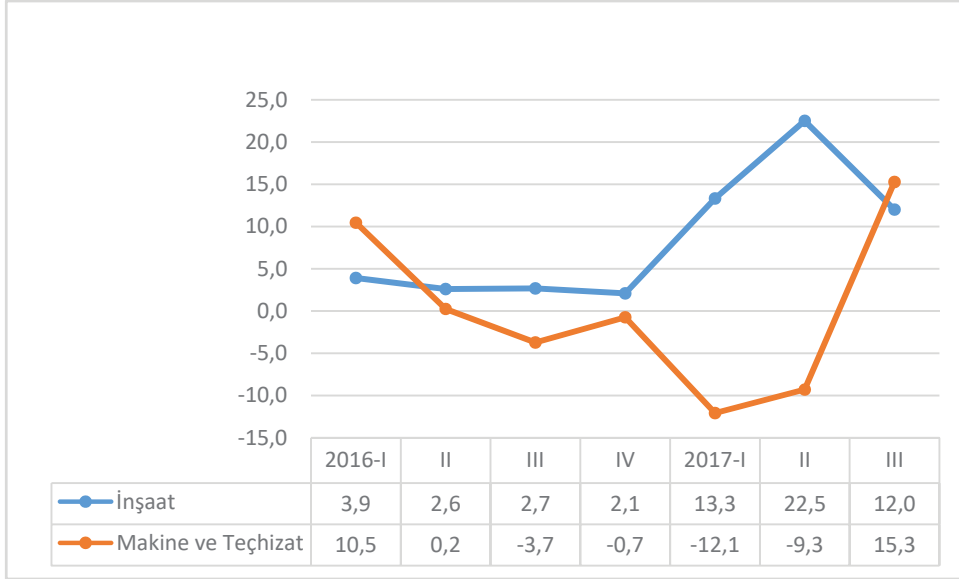
Tablo 5. Büyüme Katkıları: Çeyrekler İtibarıyla (%)

	2015				2016				2017		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Hanehalklarının tüketimi	3,8	4,1	2,1	3,3	1,6	3,2	0,3	3,8	2,0	1,8	6,9
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	-0,8	0,9	0,1	1,7	1,7	2,1	0,7	1,0	1,3	-0,3	0,4
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	1,0	3,9	2,5	3,2	1,8	0,6	0,1	0,4	0,8	2,4	3,5
Net ihracat	-0,5	0,3	1,1	1,0	-0,3	-2,3	-2,7	-0,2	2,4	2,0	0,2
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	3,6	7,2	5,8	7,5	4,8	4,9	-0,8	4,2	5,3	5,4	11,1

Kaynak: Hazine M. Veri Tabanı

Grafik 10. 2017'nin 9 Ayındaki %7,4 Büyüme Nereden Katkı Sağladı

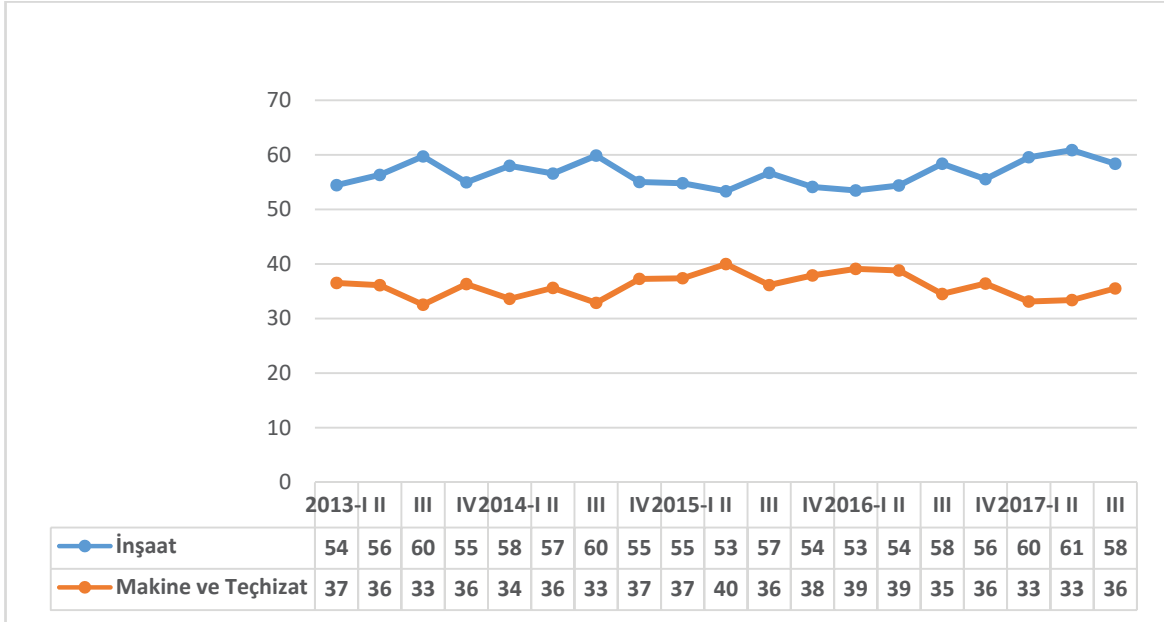

Grafik 11. Yatırım Artışında İnşaat ve Mak-teçh. (%)

Kaynak: TÜİK

daki artış yüzde 13'e yakın. Buna karşılık üçüncü çeyrekte yarı dayanıklı mal harcamasında artış yüzde 9,7'de kaldı. Dayanıksız mallarda da harca-

ma artışı 9 ayda yüzde 6 dolayında. Bu, özellikle vergi kolaylığı sağlanan dayanıklı mal harcamalarındaki artışın büyümeye ivme kazandırdığını

Grafik 12. Yatırımlarda İnşaat ile Makina-Techizat Payları (%)

gösteriyor. Ne var ki vergi teşvikli bu harcamanın tekrar etmesi kolay değil. Dayanıklı mala dönük hanehalkı harcamasının büyümeye en önemli katkısı yaptığı söylenebilir.

2017 yılı üçüncü çeyreğin yüzde 11,1'lik büyümesinin 7 puana yakınının hanehalkı tüketiminden, ağırlıklı da dayanıklı mal tüketiminden geldiği görülmektedir. Resmi 9 aya kadar büyüttüğümüzde ise, ilk 9 ayın yüzde 7,4 oranındaki büyümesinde katkının yarıdan biraz fazlasının yine hanehalkı tüketiminden geldiği, yatırımların payının yüzde 31 rol oynadığı, net ihracatın katkısının ise yüzde 12 olduğu görülüyor. Dokuz ayın büyümesine devletin cari harcamaları ise yüzde 6 katkı yapmış görünüyor.

Üçüncü çeyreğin büyümesine üçte bir ağırlıkta, ilk 9 ayın büyümesine de yüzde 31 katkı veren yatırımlarda ise sanayi yatırımlarının payı pek yüksek gerçekleşmemiştir.

Sanayinin gelecekteki potansiyelini yükseltecek

olan makine-teçhizat yatırımları inşaat yatırımlarının uzun zamandır gerisindedir. Üçüncü çeyrekte makine-teçhizat yatırımları biraz olsun hızlanmış görünse de inşaatın hakimiyetini aşamadı.

Yatırımlar daha çok inşaat yatırımları ile büyüyor. Büyük çevre ve tarihi-kültürel varlık imhasıyla, başta İstanbul olmak üzere kent dokularını tahrip etmekle eleştirilen inşaat yatırımlarındaki büyüme, üçüncü çeyrekte yüzde 12 artış gösterdi. Bu, yüzde 15 artan makine yatırımlarının gerisinde bir performans gösterse de, genelde inşaat, hakimiyetini koruyor.

Milli gelir artışında katkısı yüzde 30 gibi görünen yatırımların yüzde 60'a yakını inşaat yatırımlarından oluşurken sanayinin kapasitesini büyütmesi beklenen makine-teçhizat yatırımları toplamda yüzde 40 ile yetiniyor.

İnşaat yatırımlarındaki patlamanın daha çok Kamu-Özel Ortaklığı ((KÖİ) projelerinden kaynaklandığı söylenebilir. İstanbul'daki üçüncü havaalanı,

otoyol, köprü, enerji santrali, şehir hastaneleri projeleri, inşaat yatırımlarını kabarcık gösterirken, KÖİ projeleri, kimyası itibarıyla, kamu yatırımı, kamu harcaması olarak da görünmüyor. Bu kamuf-laj, kamunun gerçekte ne tür riskler biriktirdiğini de saklıyor, kötü sürprizler biriktiriyor.

BÜYÜME KİME YARADI?

Gözlerden saklanan bir gerçek de yüzde 11 büyümenin, OHAL şartlarında işgücünün ucuzlatılarak sağlandığı ve bölüşümün kâr, faiz, rant gelirleri lehine bozulduğudur.

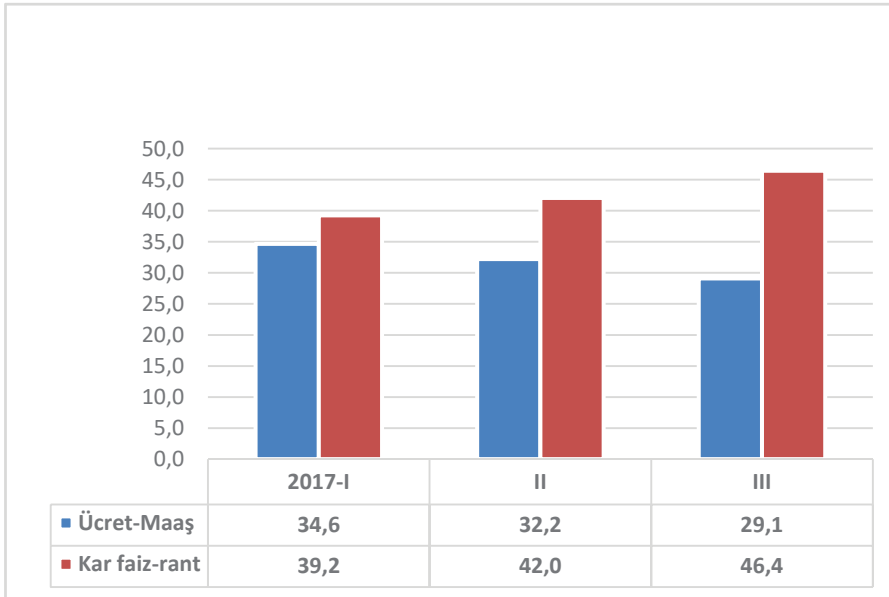
TÜİK, GSYİH'yı, üretim ve harcama yöntemleri-nin yanı sıra gelir üstünden de tahmin ediyor. Bu yöntemde, işgücünün milli gelirden aldığı payın yanında, kar-faiz-ranttan oluşan "işletme artışı" da hesaplanıyor ve geri kalan pay yatırım ve vergi payı sayılıyor.

Bu yöntem, işçi ve memurların GSYİH'dan payına

düşen işgücü ödemelerinin 2017'nin ilk çeyreğ-inde yüzde 35'e yaklaşan payının 3. Çeyrekte yüzde 29'a gerilediğini, yani 6 puan azaldığını gösteri-yor. Buna karşılık net işletme artışı, yani kâr, faiz, rant gelirleri, GSYİH'da ilk çeyrekte yüzde 39 olan paylarını, yüzde 11 büyüme olan son çeyrekte yüzde 47'ye yaklaştırmışlar ve yaklaşık 8 puanlık artış sağlamışlar. Bu da büyümenin nimetlerinin emekten kesilip sermayeye aktarıldığının açık bir kanıtıdır.

Detaylara inildiğinde görünen şudur; Sanayi ça-lışanları toplam gelirden 2016'da yüzde 7,5 pay alırken 2017 3. çeyreğinde payları yüzde 6,9'a inmiştir. Bu azalma imalat sanayisinde ise yüzde 6,6'dan yüzde 6,2'ye düşüş şeklindedir.

İşgücündeki bu net düşüşte, 1,5 yıldır sürdürül-mekte olan ve her tür grevi erteleyen, örgütlen-me ve direnişe baskı ile karşılık veren, işveren-leri koruyup kollayan OHAL uygulaması da etkili olmuştur.

Grafik 13. Gelir, Emek ile Sermaye Arasında Nasıl Paylaşıldı (%)

Tablo 6. Gelir Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Cari Fiyatlarla) - Çeyrekler İtibarıyla (%)

	2015				2016				2017		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Toplam işgücü ödemeleri	32,5	30,0	27,9	27,4	36,1	33,7	31,6	28,5	34,6	32,2	29,1
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3
Sanayi	7,5	7,0	6,5	6,4	8,3	7,8	7,5	6,7	8,1	7,6	6,9
İmalat Sanayii	6,6	6,2	5,8	5,7	7,4	7,0	6,6	5,9	7,2	6,8	6,2
İnşaat	2,1	2,1	2,0	2,0	2,5	2,5	2,4	2,1	2,5	2,5	2,3
Hizmetler (*)	7,3	6,9	6,5	6,2	8,4	7,9	7,4	6,5	8,1	7,6	6,8
Bilgi ve iletişim	0,7	0,7	0,6	0,6	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,8	0,7
Finans ve sigorta faaliyetleri	1,4	1,3	1,1	1,3	1,4	1,3	1,2	1,1	1,3	1,2	1,1
Gayrimenkul faaliyetleri	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Mesleki, idari ve destek hiz.	2,3	2,2	2,0	2,1	2,8	2,7	2,5	2,3	2,8	2,7	2,4
Kamu eğitim, sağlık	9,9	8,5	7,9	7,7	10,5	9,4	8,6	8,0	9,8	8,6	7,7
Diğer hizmet faaliyetleri	0,9	0,8	0,7	0,7	1,0	0,8	0,8	0,7	0,9	0,8	0,7
Brüt İşletme artışı/Karma gelir	55,0	58,3	61,1	61,0	52,7	55,4	57,9	59,2	55,4	57,0	60,5
Sabit sermaye tüketimi	16,3	15,0	13,8	14,0	16,7	15,2	14,6	14,1	16,2	15,0	14,0
Net İşletme artışı/Karma gelir	38,7	43,3	47,3	47,0	36,0	40,3	43,2	45,1	39,2	42,0	46,4
Ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonlar	11,9	12,2	11,3	12,2	11,5	11,5	11,3	13,0	10,8	11,4	11,1
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Alıcı Fiyatlarıyla)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK

KIRILGANLIK UNSURLARI

Madalyonun büyüme isimli parıltılı yüzünün arkasında başka biriken kriz unsurları daha var. Bazı kırılğanlıklar sürerken, bunlara yenileri de ekleniyor. Yüksek büyümeye, yüksek enflasyon eşlik ediyor. Kasım ayı üretici(sanayici) fiyatlarındaki artış yüzde 17,5'a yaklaştı. Özellikle ara mallarındaki yıllık artışın yüzde 24'ü bulması, tüketici enflasyonunun yıllık yüzde 13'ü bulmasında etkili oldu.

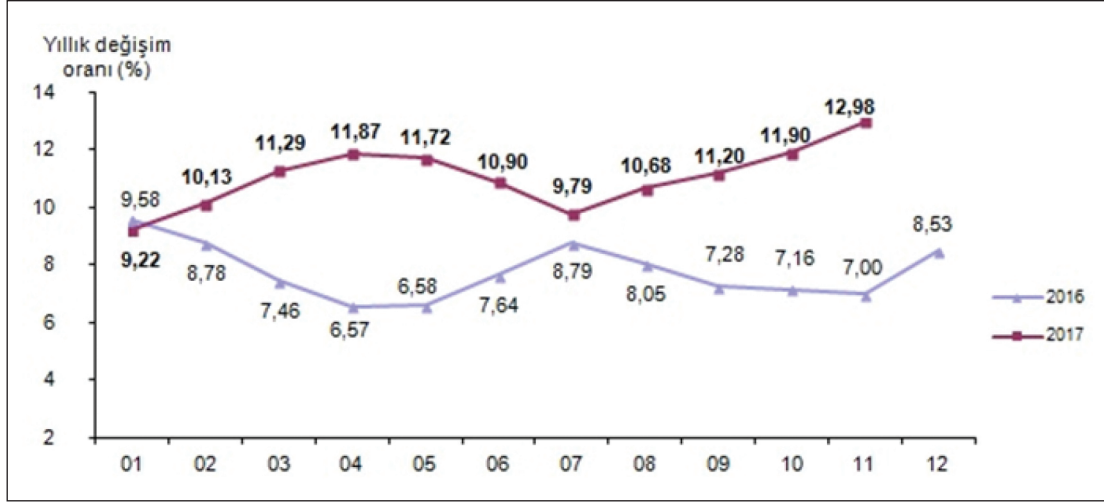
TÜFE de bir önceki yılın aynı ayına göre gıda ve alkolsüz içecekler yüzde 15,8, çeşitli mal ve hizmetler yüzde 13,4, ev eşyası yüzde 12,9, sağlık yüzde 12,4 ile artışın yüksek olduğu diğer ana harcama grupları oldu.

TÜİK sınıflandırmasında fiyatlar genel seviyesindeki farklılaşmaları geçici dalgalanmalardan

arındırarak daha iyi gözlemek için özel kapsamlı göstergeler oluşturulmuş durumda. Bu sınıflandırmaya bakıldığında, enerji ve gıda fiyatları haricindeki artışları tespit etmek mümkün. İşlenmemiş gıda ürünleri ve enerji dışında bırakılarak bakıldığında fiyat artışı yıllık yüzde 12,2. Türkiye'de gıda fiyatları bu kadar hızlı bir artış sergilememiş olsa da enflasyon çift haneli rakamlara yerleşmiş durumda ve kira ile diğer hizmetler benzeri, yıllık artış rakamı yüzde 10'a dayanmış birkaç kalem haricinde, bütün göstergelerde fiyat artışı yüzde 10'un üzerinde.

Yurt içi üretici fiyat endeksi (Yİ-ÜFE), 2017 yılı Kasım ayında yıllık olarak yüzde 17 artış gösterdi.

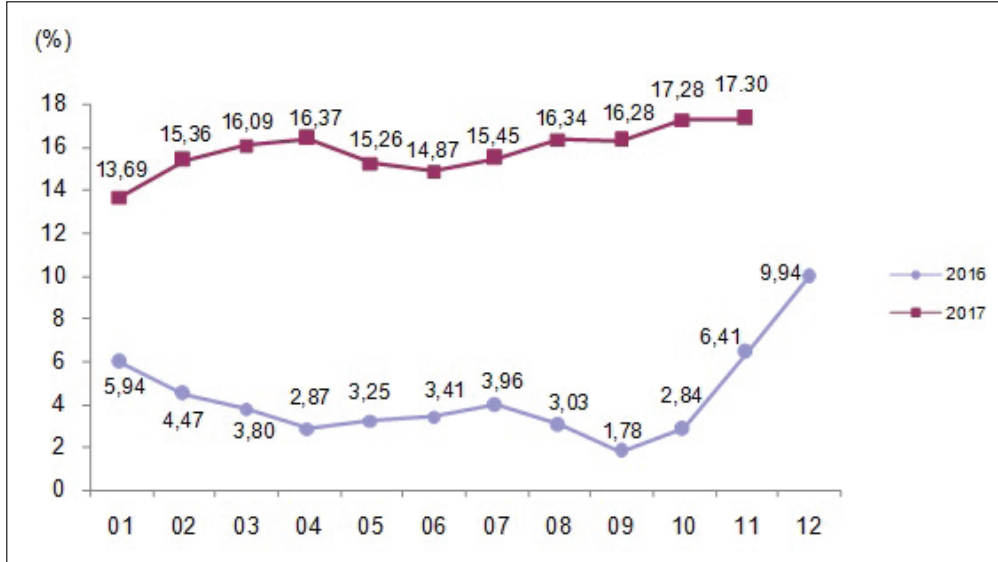
Ana sanayi grupları sınıflamasına göre 2017 yılı Kasım ayında aylık ve yıllık en fazla artış ara mallarında gerçekleşti.

Grafik 14. Yıllık Tüketici Fiyatlarında Artışlar

Tablo 7. Ana Sanayi Grupları Sınıflamasına Göre Kasım 2017 Fiyat Değişimleri

Sektörler	Endeks	Aylık değişim (%)	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim (%)	Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim (%)	On iki aylık ortalamalara göre değişim (%)
Yurt içi ÜFE	312,21	2,02	13,91	17,30	15,38
Madencilik ve taşocakçılığı	409,45	2,70	13,95	13,67	13,57
İmalat	318,17	2,41	15,10	18,86	17,16
Elektrik, gaz	205,97	-3,73	-1,24	0,09	-3,96
Su temini	302,51	0,93	10,99	11,59	10,59

Grafik 15. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları, Kasım 2017 [2003=100]

BÜYÜME İŞSİZLİĞİ AZALTAMIYOR

Dokuz ayda yüzde 7,4'e ulaşan büyüme iddiasına rağmen işsizlik gerilemediği gibi tırmanıyor. Yüzde 11 büyümeyi içeren üçüncü çeyreği içeren Eylül ayı verilerine göre, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış olarak resmi işsizlik yüzde 11'e yaklaşırken tarım dışı işsizlik yüzde 12,7 oldu. Eylül'de genç işsizliği ise yüzde 20,2 .

Bu, Türkiye ortalamasına karşılık, işsizlik bazı bölgelerde, örneğin Güneydoğu'da kasıp kavuruyor. Mardin ve çevresinin işsizliği yüzde 30'u; Diyarbakır-Ş. Urfa tarım dışı işsizliği yüzde 23'ü geçti. Genç işsizliğinde ise Mardin ve çevresinin genç işsizliği dudak uçuklatmakta; yüzde 38 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 21'i çok gerilerde bırakmakta ve alarm vermekte.

Tablo 8. Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri (Eylül 2016 – Eylül 2017)

	İşgücü (Bin)	Değişim oranı ⁽¹⁾ (%)	İstihdam (Bin)	Değişim oranı ⁽¹⁾ (%)	İşsiz (Bin)	Değişim oranı ⁽¹⁾ (%)	İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%)	Genç nüfusta işsizlik oranı (%)
2016 Eylül	30 772	0,8	27 265	0,9	3 507	0,1	52,2	46,3	11,4	13,6	20,0
Ekim	30 858	0,3	27 248	-0,1	3 610	2,9	52,3	46,2	11,7	13,9	20,7
Kasım	31 001	0,5	27 348	0,4	3 653	1,2	52,5	46,3	11,8	14,0	21,7
Aralık	30 995	0,0	27 305	-0,2	3 691	1,0	52,4	46,2	11,9	14,2	22,4
2017 Ocak	31 216	0,7	27 547	0,9	3 669	-0,6	52,5	46,3	11,8	14,0	22,7
Şubat	31 338	0,4	27 697	0,5	3 641	-0,8	52,6	46,5	11,6	13,8	22,1
Mart	31 408	0,2	27 812	0,4	3 596	-1,2	52,7	46,6	11,4	13,6	21,7
Nisan	31 429	0,1	27 900	0,3	3 528	-1,9	52,6	46,7	11,2	13,3	21,7
Mayıs	31 480	0,2	27 946	0,2	3 534	0,2	52,7	46,7	11,2	13,3	21,7
Haziran	31 539	0,2	28 052	0,4	3 487	-1,3	52,7	46,9	11,1	13,1	21,6
Temmuz	31 676	0,4	28 145	0,3	3 531	1,3	52,9	47,0	11,1	13,3	21,5
Ağustos	31 771	0,3	28 351	0,7	3 420	-3,1	53,0	47,3	10,8	12,8	20,8
Eylül	31 899	0,4	28 488	0,5	3 410	-0,3	53,1	47,4	10,7	12,7	20,2

(1) Değişim oranı bir önceki döneme göre hesaplanmıştır.

Burada, işsiz sayısının 3 milyon 410 bin görünmesinde ve istihdamın 12 ayda 1,2 milyon dolayında artmış görünmektedir. Mevsim etkilerinden arındırılmış olarak sanayinin Eylül 2016'dan Eylül 2017'ye istihdamı 355bin artarak 5 milyon 421 bine ulaşmış görünmektedir.

Ne var ki, genelde istihdamda 1,2 milyon gibi görünen yıllık artıştaki bir yanılsamaya SGK verilerini izleyerek dikkat çekmek gerekir. SGK verilerinin de ortaya koyduğu gibi, AKP Hükümeti, çırak, stajyer, kursiyer istihdamını teşvik ederek ve bunların 1,5 milyona ulaşan istihdamından, kaynaklanan sigorta primi ve öteki giderleri İşsizlik Sigortası Fonu'na ödeyerek gerçekte 5 milyonu aşan resmi işsiz sayısını yaklaşık 1,5 milyon az göstermekte, artmayan istihdamı da yine bu stajyer istihdamı ile artmış göstermektedir.

Tablo 9. Çırak-Stajyer-Kursiyer Sayıları

	2015	2016	2017 Eylül
I- AKTİF SİGORTALILAR	20.773.227	21.131.838	22.326.889
1- Zorunlu	18.767.845	18.367.294	19.547.883
2- Çırak	392.908	1.170.080	373.807
3- Y. dışı Topluluk	29.926	24.710	21.613
4- Tarım (4/a)	40.615	36.125	52.907
5- Tarım (4/b)	797.334	717.876	721.626
6- Muhtar	14.544	13.856	24.936
7- Diğer Sigortalılar	444.374	442.552	465.958
8- Stajyer ve Kursiyerler (*)	285.681	359.345	1.129.159
Çırak-Stajyer-Kursiyer	678.589	1.529.425	1.501.966
%	3,3	7,2	6,7

Daha çok şirketlerin kullandığı elektrik ve gaz yüzde 1,2 ucuzlatıldığı halde üretici fiyatı yıllık yüzde 17,3 arttı. Onlara da zam gelecek, hazırlık yapılıyor. Döviz fiyatı ve dünya enerji fiyatlarındaki artış, önce sanayici sonra tüketici fiyatlarını hızla tırmandırıyor.

SONUÇ OLARAK

Özetlemek gerekirse, 3. Çeyrekte yüzde 11'i , 9 ayda yüzde 7,4'ü bulan parıtlı büyüme verilerinin arkasında dönemsel dış dünya konjonktürünün lehte esen rüzgarlarının yanında, AKP rejiminin bütçeyi riske ederek açtığı bol kepçe kredi akışı, vergi teşvikleri ana kaldıraçlar olarak iş görmüştür. Bunlardan dış kaldıraç, sadece bu yıl 30 milyar dolara yakın dış kaynak akışının üçte ikisini kısa vadeli spekülasyon sıcak para temini ile gerçekleştirmiş , bu giriş Eylül ayına kadar dolar kurunu aşağı çekerek ithalatı artırmıştır. Ekim ayı ile birlikte ABD ile yaşanan krizin de etkisiyle yükselişe geçen dolar fiyatı 4 TL'nin eşiğine gelirken Merkez Bankası'nın çeşitli müdahaleleri ve faiz artışı ile biraz frenlenmiş ancak tam da kontrole alınmamıştır. Yine de sıcak para ve kamu maliyesi kaldıraçlarıyla büyüme artarken öte tarafta dış borç stoku kabarmış, firmaların döviz yükümlülükleri yeniden yükselmiştir. Dış iklimde "Şemsiyenin ters dönmesi" halinde ki bunun eninde sonunda olması kaçınılmazdır, yeniden dolar tırmanışı, borçlulara zor günler yaşatacaktır.

ABD Merkez Bankası Fed'in bilanço küçültme takvimi netleşti ve faiz artışları küçük dozlarda olsa da başlatıldı. Avrupa Merkez Bankası da (ECB) hareket etmeye yakın sayılır. Merkez bankaları bilanço küçültme, faiz artırma konusunda yavaş da olsa adım atıyorlar. Bu da Türkiye gibi ülkelere geçici park eden sıcak paranın eskisi gibi gelmeyebileceğine işaretler. İçeride açılan bol kepçe kredi genişlemesine kefil olan devlet hazinesi , belli bir riski de üstlenmiştir. Kredi dönüşlerinde aksama hem banka sistemini hem de Hazine'yi zor duruma sokabilecektir.

Sıcak para ve kredi genişlemesi kaldıraçlarının üstünde yükselen büyüme, 9 ayda daha çok inşaat yatırımlarına ve iç tüketime odaklanmıştır. Büyük çevre tahribatı, tarih ve doğa varlıklarını yıkıma dayanan bu inşaat furıyasına karşılık, sanayiye geliştirecek makine teçhizat yatırımlarında artış çok yavaştır.

Öte yandan ihracatın büyümeye katkısı oldukça kozmetik kalmıştır. Dış ticaret hadleri, Türkiye'nin birim ithalatı daha pahalıya, birim ihracatı ise daha ucuza yaptığını, bu anlamda yoksullaştıran bir dış ticaret ve büyüme patikasında olduğunu göstermektedir.

Özetle, yüksek enflasyon, işsizlik, yüksek bütçe ve cari açıkla, sıcak para girişine dayalı büyümenin 2017 için değilse de 2018 için sürdürülmesi çok kolay görünmemektedir.

2017'deki büyümenin, Orta Vadeli Program'da (OVP) öngörülen yüzde 4,4'ü yaklaşık 2 puan, tahmin edilen yüzde 5,5'i 1 puan aşarak yüzde 6,5'e doğru gittiği tahmin ediliyor. Bu, 2018 için yine OVP' de öngörülen yüzde 5,5'lik gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğini de sorguluyor. 2017 büyümesinin arka planda cari açığın yanında bütçe açığına yol açarak çifte açık yarattığı, işsizliğe çözüm olamadığı, çift rakamlı enflasyon yarattığı, değişen dünya konjonktürü ile birlikte dış kaynak akışının 2018'de azalabileceği ve dolar kurunun öngörülerin çok üstüne çıkabileceği hatırlanarak, 2018 için yüzde 3-4 dolayında düşük bir büyümenin kaçınılmaz olduğu genelde kabul görmektedir. 2018 hem ekonominin geneli hem de sanayi kesimi için daha düşük bir büyüme yılı olabilir. Erkene alınmış bir seçim takvimi ise popülist uygulamaları ve kırılganlıkları artırma pahasına "genişlemeci" politikalarda ısrarı getirebilir. Bunun yaratacağı tüm sorunlar ise seçim sonrasındaki bir "sıkışma" hedefiyle halının altına süpürülebilir.

Yönetim Yeri
Meşrutiyet Cad. No: 19/6. Kat
06650 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 425 21 41 Faks: (0 312) 417 86 21
<http://www.mmo.org.tr>
e-posta: mmo@mmo.org.tr
basin@mmo.org.tr